

EL LLIBRE DE LA SETMANA

El meu poble és Alaiork

PERFIL

PONÇ PONS (ALAIOR, 1956) COMBINA LA TASCA DOCENT EN UN INSTITUT MENORQUÍ AMB L'ESCRITURA DE LLIBRES DE POEMES COM 'PESSOANES' (2003) I 'NURA' (2006) I QUADERNS DE REFLEXIÓ, CRÒNICA I POESIA COM 'ELS ULLASTRES DE MANHATTAN'

JORDI LLAVINA

L'any 2007 van convidar Ponç Pons a fer una lectura poètica a Nova York. Ell i la seva dona van passar uns quants dies a la ciutat, instal·lats a l'Hotel Roger Smith. Van passejar per avingudes, carrers, parcs; visitaren uns quants museus; van conèixer alguns restaurants. En va sortir aquest dietari, *Els ullastres de Manhattan*. Com tants altres textos de l'autor, aquest també va ser escrit originalment a mà, amb el concurs d'un senzill bolígraf blau, que anava deixant, en tot de llibretes, un rastre semblant a una corrua trafegosa de formigues: "Vaig omplint de lletres blaves aquest quadern on exorcitz el meu amor illenc". No és, però, un amor illenc qualsevol, puntualitzem-ho: és un amor específicament menorquí (una de les anotacions revela que les quatre illes dites *Balears* no mantenen, precisament, una relació de comunitat cohesionada).

En un dietari anterior, que he citat d'una manera velada, el poeta va deixar dit: "Poder ser com els que porten lligat al nom un topònim: d'Assís, d'Abdera, d'Aquina, d'Hipona, de Rotterdam, de Lesbos, de la Manxa... orgullosament de Menorca. Ser universalment local". Si hi ha algú que mereix ser anomenat així, amb el topònim com a cognom, és ell: en Ponç de Menorca. Aquí, per fer servir un verb seu -i, molt abans, de Baudelaire-, *flaneja* per la gran capital del món, i de vegades té un comportament que fa que la seva esposa li retregui que no són pas a casa. A Manhattan, per descomptat, no hi ha ullastres, aquesta mena de símbol arbori de Menorca. Tot i que, en aquells dies de la visita del nostre poeta, podríem dir que la ciutat sí que devia conèixer, poc o molt, la forma reversa dels ullastres, i no sols això, sinó també la fondària i l'ànima de l'illa mediterrània. El més cèlebre poema de Rupert Brooke, aquell que aprenen tots els escolars anglesos, diu -en traducció de Manent- que "si em moria, penseu de mi això, només: / que hi ha un indret d'una terra estrangera / que és per sempre Anglaterra". Doncs bé, si Ponç Pons corre pel món, sigui on sigui, allà on pari hi haurà sempre, encara que sigui un moment de no res, la llum i el sentit de Menorca.

N'he dit dietari, però no és exactament això. El llibre té un doble eix *epicòlic* (l'adjectiu és de l'autor): el dietarístic, en prosa, en què el poeta va consignat les impressions diverses del viatge. I un segon eix, en vers d'art menor, en què ens dona una singular història de la seva illa natal. Hi ha, doncs, el contrast entre la temporalitat novaiorquesa

ELS ULLASTRES DE MANHATTAN PONÇ PONS QUADERNS CREMA 104 PÀG. / 14 €

i l'eternitat menorquina. El primer eix ens mostra un viatger apassionat, però convençut que cap altra terra no li donarà mai el que rep de la seva. *L'illòman* Pons confessa: "Vull intentar escriure i entreveure l'ànima de la ciutat". El verb *escriure*, encunyat per ell mateix, descriu amb precisió la il·lusió i l'abast -aplegats- de l'home i de l'obra, i és un terme que apareix en tots els seus llibres. Els fragments en prosa es debaten entre la candidesa d'observació del deixeble de Thoreau -l'enyor és un dels temes del llibre- i tot un seguit de consideracions més punyents, i fins amargues, que al lector habitual de l'obra ponçiana no li faran estrany: la violència que s'exerceix sobre el paisatge menorquí i la llengua pròpia, posem per cas. Al final, l'experiència americana es podria resumir amb aquestes paraules, que precedeixen les que he pres com a títol: "Nova York també té espais de bellesa i poesia que estic content d'haver vist, però a jo, en lloc de seduir-me, m'han reforçat les arrels i la illenca identitat".

SI PONÇ PONS CORRE PEL MÓN, SIGUI ON SIGUI, ALLÀ ON PARI HI HAURÀ SEMPRE, ENCARA QUE SIGUI UN MOMENT DE NO RES, LA LLUM I EL SENTIT DE MENORCA

"L'univers està escrit en llenguatge poètic", deia a *Nura* (Quaderns Crema, 2006). El poema que es va intercalant amb el dietari, i que l'autor escriu per tenir a ratlla l'enyor durant la seva estada a la ciutat dels gratacels, és una delícia, amb moments d'una gran bellesa. Com aquest, que cito molt escuat, sobre el goig de les paraules, que pot recordar sengles poemes molt coneguts de Blai Bonet i Josep M. Llompart: "La llengua es va anar omplint / de paraules nostrades: / baldritxa, salmaienc, / vinjolita, colàrsega, / feruma, somorgoll, / regastalles, burcany, / cobròmbol, estarot..." ♦♦

GETTY

Sense aixopluc en la tempesta

JOAN GARÍ

La fugida interminable de Joseph Roth des de la seua Galítsia natal fins a les profunditats etíliques d'ell mateix de vegades es concretava en novel·les que ara són de culte, i de vegades ho feia en textos més inclassificables, com sense dubte és *L'Anticrist*. Pilar Estelrich Arce, traductora de l'obra i especialista en Roth, explica molt bé en la introducció les contradiccions de l'autor respecte a la seua condició jueva. Tanmateix, no va renegar mai dels seus orígens i precisament *L'Anticrist* és una mostra ferma i contundent de la seua pregona pulsio antiracista: "Déu -hi escriu- va crear

l'ésser humà a semblança seva. Per tant hom l'ofèn quan fa befa del nas corbat del jueu, els ulls oblics del mongol, la boca grossa del negre, o quan els desqualifica. Com que tots són éssers humans, en el rostre excel·lent i insondable de Déu s'hi ha de retrobar per força cada tret característic i cada coloració específica de cadascuna de les races humanes".

Però l'Europa dels anys 30 (el volum que ens ocupa es publica a Amsterdam el 1934) no és precisament propícia a abrandades proclames d'amor universal. Forces inquietants s'hi abraonen i es preparen per

sumir el món en una convulsió definitiva. El que Roth identifica amb la figura de l'Anticrist és una hidra que en cada país pren una configuració diferent. Si a Alemanya l'antisemitisme ho envaeix tot, a la Unió Soviètica, per exemple, el narrador comprova els efectes d'aplicar al peu de la lletra una vella consigna marxista: "La religió és l'opi del poble". Segons ell aquesta és "una frase fal·laç i estúpida", i la divisa connexa "la cultura és poder" no la millora.

Però tampoc a l'altre costat de l'Atlàntic, a l'autoproclamat país de la Llibertat, les co-

WIKIMEDIA

L'ANTICRIST JOSEPH ROTH TRADUCCIÓ PILAR ESTELRICH ARCE 192 PÀG. / 19 €

ses funcionen millor. "La llibertat -reflexiona Roth- es troba situada en forma d'estàtua davant les portes del país: l'han feta fora. I ha quedat petrificada". El narrador troba l'alè de l'Anticrist en un lloc singularment mefistofèlic: Hollywood, "allà on les persones són els dobles de les seves pròpies ombres". Proposa, doncs, reescriure l'etimologia del lloc, i l'anomena Hölle-Wut, en alemany, "la fúria de l'infern".

No hi ha lloc on escapar, doncs. També entre els seus -els jueus- nia l'Anticrist, que és ubic i totpoderós, ecumènic i globalitzant. On refugiar-se, doncs? Cap a les profunditats d'un mateix -és l'única via- fins a tocar fons i contemplar la vida allunyant-se com un vaixell del port. I a això es dedicarà un Roth desesperançat després d'aquesta obra, amb l'alcohol com a únic excipient d'una medicina tan irrevocablement definitiva. ♦♦